Skolinspektionen

Beslut

Magnetica Education AB
info@magnetica.se

Rektor Frestaskolan
Elisabeth.brandell@magnetica.se

2018-02-19

Dnr 400-2016:11440

Beslut

efter kvalitetsgranskning av förutsättningar för delaktighet i undervisningen vid Frestaskolan i Upplands Väsby kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19 § skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av ”Förutsättningar för delaktighet i undervisningen”. Syftet är att *granska och bedöma hur lärare skapar förutsättningar för alla elevers delaktighet i undervisningssituationen*.

De övergripande frågeställningarna är:

1. Vad i undervisningen skapar förutsättningar för delaktighet?
2. Vad i undervisningen skapar inte förutsättningar för delaktighet?

I detta ingår att granska och bedöma på vilka sätt och i vilken utsträckning *undervisningens aktiviteter, lärares ageranden* och *omgivningsfaktorer i lärmiljön* ger eller inte ger förutsättningar för delaktighet för alla elever. Skolinspektionen utgår i den här kvalitetsgranskningen från en definition av delaktighet som omfattas av sex delaktighetsaspekter: tillhörighet, tillgänglighet, samhandling, engagemang, erkännande och autonomi.[1]

Granskningen genomförs i en klass i årskurs 5 vid 23 skolenheter. I urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Frestaskolan,[2] i Upplands Väsby kommun med Magnetica Education AB som huvudman ingår i denna granskning. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.

Skolinspektionen besökte Frestaskolan den 3-5 oktober 2017. Besöket genomfördes av Rut Hård af Segerstad och Karin Nilsson. Lektionsobservationer samt intervjuer med lärare, elever, rektor och representant för elevhälsan har genomförts.

I detta beslut ger Skolinspektionen sin bedömning av det granskade området.

[1] Se bilaga 2, ”Definition av delaktighet”.

[2] Se bilaga 1, ”Bakgrundsuppgifter om verksamheten”.

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att lärares[3] arbete med att skapa förutsättningar för alla elevers delaktighet i undervisningen fungerar i den utsträckning att det inte föranleder några utvecklingsområden.

Undervisningens aktiviteter

Granskningen visar att lärare utformar undervisningen så att alla elever har en *tillhörighet* i klassen. Alla elever deltar i undervisningen och arbetar med samma ämnen. Det finns stödinsatser för någon elev som innebär att eleven får undervisning av en speciallärare några gånger i veckan.

Lärare utformar undervisningens aktiviteter så att de är *tillgängliga* för alla elever. Lärare presenterar aktiviteterna muntligt och även skriftligt på tavlan eller genom att visa en presentation. Lärare har också, om det behövs, genomgångar enskilt med elever eller nya genomgångar med hela klassen. Vidare går lärare ibland igenom konkreta exempel för att eleverna ska förstå. Eleverna har tillgång till lärplattor. Det finns elever som har tillgång till särskilda program utifrån sina behov. Några elever har också extra tangentbord. Däremot tydliggör inte lärare alltid syftet med de aktiviteter som sker i undervisningen så att eleverna förstår hur olika moment är kopplade till målen i läroplanen och de förmågor de ska utveckla.

Lärare utformar undervisningen så att elever kan delta i gemensamma aktiviteter och därmed få möjlighet till *samhandling*. Till exempel ges elever möjlighet att arbeta i par eller mindre grupper med olika uppgifter. Det är företrädesvis lärare som ansvarar för gruppindelningen så att alla elever kan samarbeta med någon eller några klasskamrater.

Lärare utformar undervisningen så att elever ges *erkännande*. Vid moment som omfattar par- och gruppuppgifter kan elever på olika sätt bidra till uppgiftens genomförande. Exempelvis planerar lärare för att elever kan ha olika roller i samband med redovisningar.

Lärare utformar undervisningen så att elevers *engagemang* främjas. För att stimulera elevers lust och motivation planerar lärare till exempel för att undervisningen ska

[3] Med lärare avses i beslutet de lärare som har deltagit i Skolinspektionens intervjuer och vars lektioner har varit föremål för Skolinspektionens observationer.

vara varierad och omfatta uppgifter och material som intresserar eleverna. Det händer att elever ägnar sig åt att prata om annat än vad uppgiften går ut på eller inte arbetar alls under en del av aktiviteten, vilket lärare uppmärksammar.

Lärare utformar i viss grad aktiviteter så att de främjar elevernas *autonomi*. Lärare ger eleverna möjlighet att göra egna val inom ramen för en uppgift. Elever får också arbeta i egen takt utifrån ett arbetsschema och kan då självständigt gå vidare från en uppgift till en annan. Däremot är innehåll och uppgifter ofta fastställda av läraren på förhand utan att elever har fått möjlighet att lämna synpunkter.

Lärares ageranden

Granskningen visar att lärare genom ett aktivt lärarstöd gör undervisningen *tillgänglig* för alla elever. Under elevaktiva moment går lärare runt i klassrummet och ger stöd till elever som behöver det. Lärare ger också individuellt anpassat stöd utifrån elevers olika behov, till exempel genom att prata in en uppgift. Däremot händer det att elever behöver vänta länge innan lärare uppmärksammar att de behöver hjälp för att komma igång med sina uppgifter.

Lärare ger elever *erkännande* genom att ge positiv återkoppling och bekräftelse på det som eleverna gör. Vidare ger lärare uttryck för positiva förväntningar på elevernas förmåga, exempelvis vid prov, och utmanar även elever att sikta högre. Lärare använder olika metoder för att fördela talutrymmet mellan eleverna och främjar ett tillåtande samtalsklimat genom att uppmuntra elever att våga svara på frågor.

Lärare ger elever ett aktivt lärarstöd som främjar elevers *autonomi*, till exempel genom att eleverna får uttrycka åsikter om undervisningen genom att lärare regelbundet utvärderar verksamheten tillsammans med eleverna. Eleverna ges också möjlighet att arbeta med olika förmågor och reflektera över hur var och en lär sig bäst. På så sätt får de möjlighet att utveckla sin förståelse för den egna lärprocessen.

Omgivningsfaktorer i lärmiljön

Granskningen visar att den fysiska lärmiljön är utformad så att den är *tillgänglig* för alla elever. Klassrummen är utformade så att eleverna är placerade så att de kan tillgodogöra sig genomgångar och ta del av lärarnas stöd om sådana behov uppstår. Utanför klassrummet finns bord och stolar där elever kan sitta efter överenskommelse med läraren, till exempel när de arbetar i mindre grupper.

Klassrummen är utformade så att eleverna har tillgång till material i lådor längst bak i klassrummet, vilket ger eleverna möjlighet till *autonomi*. Eleverna kan hämta material utan att vara beroende av lärares hjälp.

Lärare arbetar för att elever ges *erkännande* genom olika insatser för att främja ett gott klassrumsklimat, till exempel genom att eleverna får arbeta med värdegrundsfrågor. Vidare arbetar lärare för att elever ska visa varandra respekt och acceptans vid gruppindelningar och redovisningar. För att eleverna ska utveckla ett respektfullt bemötande låter lärare eleverna ofta byta plats i klassrummet så att de därmed får möjlighet att genomföra uppgifter tillsammans med många olika klasskamrater. Lärare uppmärksammar om elever inte bemöter varandra på ett respektfullt sätt och stöttar enskilda elever i syfte att främja ett gott klassrumsklimat.

Sammanfattningsvis har Skolinspektionens granskning inte visat annat än att det granskade området fungerar väl. Därmed avslutas kvalitetsgranskningen.

På Skolinspektionens vägnar

X Allan Westerdahl

Beslutsfattare
Signerat av: Allan Westerdahl

X Rut Hård af Segerstad

Föredragande
Signerat av: Rut Hård af Segerstad

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida: https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/forutsattningar-for-delaktighet-i-undervisningen/

Bilageförteckning

Bilaga 1 Bakgrundsuppgifter om verksamheten

Bilaga 2 Definition av delaktighet

Bilaga 3 Granskningens författningsstöd

Bilaga 1: Bakgrundsuppgifter om verksamheten

Frestaskolan är en fristående grundskola belägen i Upplands Väsby kommun. Huvudman för skolan är Magnetica Education AB. Skolan omfattar 297 elever i förskoleklass och grundskolans årskurser 1-5. I årskurs 5, som är föremål för granskningen, går 49 elever. Skolan omfattar tre arbetslag, varav ett för årskurserna 4-5. Skolan leds av en rektor.

Någon nationell statistik finns inte för årskurs 5. Av nationell statistik över ämnesprovet i matematik i årskurs 3 år 2017 framgår att andelen elever på Frestaskolan som nådde kravnivån var högre än rikets genomsnitt i åtta av nio delprov. I provet i svenska var andelen elever som nådde kravnivån högre eller i paritet med rikets genomsnitt i sju av åtta delprov.

Bilaga 2: Definition av delaktighet

Skolinspektionen använder en definition av delaktighet som har utvecklats av främst professor Ulf Janson vid institutionen för pedagogik och didaktik vid Stockholms universitet. Denna definition är också den som används och har vidareutvecklats av Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM). Enligt denna definition består delaktighet av sex identifierbara aspekter: *tillhörighet, tillgänglighet, samhandling, erkännande, engagemang och autonomi.*[4]

Aspekten *tillhörighet* innebär att eleven formellt tillhör skolan, klassen eller gruppen. Det betyder att eleven, genom att vara inskriven i en skola och placerad i en klass, har rätt att delta i den aktivitet som ska genomföras och ingå i det sammanhang som råder. Detsamma gäller om läraren tilldelat eleven en grupptillhörighet för ett särskilt moment i en undervisningssituation.

Aspekten *tillgänglighet* består av tre olika delar. *Fysisk tillgänglighet* som innebär att miljön är anpassad och därmed tillgänglig för alla elever. Det handlar exempelvis om att elever kan ta sig till och använda platser och miljöer, men också att undervisningsobjekt är tillgängliga för alla. Vidare består aspekten tillgänglighet av *tillgängligt meningsskapande* det vill säga skolans ansvar för att se till att alla elever förstår sammanhangets mening och innebörd. Slutligen innebär *kommunikativ tillgänglighet* att alla elever ges möjlighet att förstå både talat språk och annan icke-verbal kommunikation.

Aspekten *samhandling* innebär att eleven ges möjlighet att vara med i utförandet av en gemensam aktivitet. Det handlar om gemenskap och interaktion elever emellan, exempelvis under idrotten eller vid grupparbeten. Det behöver dock inte betyda att alla elever gör samma sak inom en aktivitet, utan att alla elever bidrar till aktivitetens genomförande.

Aspekten *erkännande* är en delaktighetsaspekt som handlar om andras uppfattningar och acceptans och innebär exempelvis att elever uppfattas tillföra något till gruppen eller sammanhanget. Det betyder således att elever accepteras som de är av de andra eleverna, men också av lärare och av annan personal, och att elevers medverkan i en aktivitet inte ifrågasätts av andra.

Aspekten *engagemang* är en egenupplevd aspekt av delaktighet. Engagemang kan inte avkrävas elever och enbart indirekt skapas av andra. Det handlar om huruvida elever upplever sig engagerade och motiverade i en undervisningssituation. Något som kan vara beroende av de förutsättningar som andra delaktighetsaspekter ger, exempelvis utifrån den grad av tillgänglighet som råder eller i form av andras erkännande.

---

[4] Se exempelvis Szönyi, K. och Söderqvist Dunkers, T. (2015). *Där man söker får man svar. Delaktighet i teori och praktik för elever med funktionsnedsättning.* FoU skriftserie nr 2. Specialpedagogiska skolmyndigheten.

Aspekten *autonomi* handlar om att elever har inflytande över den egna situationen, d.v.s. att elever har möjlighet att bestämma över det egna handlandet, vad som ska göras, hur det ska göras, och tillsammans med vilka, dock inom de ramar som skolans regler ger. I detta ingår även inflytande och reflektioner över det egna lärandet.

Bilaga 3: Granskningens författningsstöd

1 kap. 3 § skollagen (SFS 2010:800)
I denna lag avses med undervisning: sådana målstyrda processer som under ledning av lärare eller förskollärare syftar till utveckling och lärande genom inhämtande och utvecklande av kunskaper och värden.

1 kap. 4 § skollagen
Utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.

I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

1 kap. 8 § skollagen, andra stycket
I diskrimineringslagen (2008:567) finns bestämmelser som har till ändamål att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter inom utbildningsområdet.

1 kap. 9 § skollagen
Utbildningen inom skolväsendet ska vara likvärdig inom varje skolform och inom fritidshemmet oavsett var i landet den anordnas.

1 kap. 10 § skollagen
I all utbildning och annan verksamhet enligt denna lag som rör barn ska barnets bästa vara utgångspunkt. Med barn avses varje människa under 18 år.

Barnets inställning ska så långt det är möjligt klarläggas. Barn ska ha möjlighet att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör honom eller henne.

Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

2 kap. 25 § skollagen
För eleverna i grundskolan ska det finnas elevhälsa. Elevhälsan ska omfatta medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. Elevhälsan ska främst vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas.

3 kap. 3 § skollagen
Alla barn och elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Elever som till följd av funktionsnedsättning har svårt att uppfylla de olika kunskapskrav som finns ska ges stöd som syftar till att så långt som möjligt motverka funktionsnedsättningens konsekvenser. Elever som lätt når de kunskapskrav som minst ska uppnås ska ges ledning och stimulans för att kunna nå längre i sin kunskapsutveckling.

3 kap. 5a § skollagen
Om det inom ramen för undervisningen eller genom resultatet på ett nationellt prov, uppgifter från lärare, övrig skolpersonal, en elev eller en elevs vårdnadshavare eller på annat sätt framkommer att det kan befaras att en elev inte kommer att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås, ska eleven skyndsamt ges stöd i form av extra anpassningar inom ramen för den ordinarie undervisningen, såvida inte annat följer av 8 §.

3 kap. 10 § skollagen
För en elev i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan ska det särskilda stödet ges på det sätt och i den omfattning som behövs för att eleven ska ha möjlighet att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås.

4 kap. 9 § skollagen
Barn och elever ska ges inflytande över utbildningen. De ska fortlöpande stimuleras att ta aktiv del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen och hållas informerade i frågor som rör dem.

Informationen och formerna för elevernas inflytande ska anpassas efter deras ålder och mognad. Eleverna ska alltid ha möjlighet att ta initiativ till frågor som ska behandlas inom ramen för deras inflytande över utbildningen.

5 kap. 3 § skollagen
Utbildningen ska utformas på ett sådant sätt att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero.

5 kap. 2 § skolförordningen (SFS 2011:185)
Eleverna ska genom strukturerad undervisning ges ett kontinuerligt och aktivt lärarstöd i den omfattning som behövs för att skapa förutsättningar för att eleverna når de kunskapskrav som minst ska uppnås och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för utbildningen.

Prop. 2009/10:165, Den nya skollagen - För kunskap, valfrihet och trygghet, s. 221
I förskolans och skolans uppdrag ligger att alla barn och elever ska ges bästa möjliga förutsättningar att utifrån sina behov och förutsättningar utvecklas så långt som möjligt i enlighet med utbildningens mål. I detta ligger att skolan har ett kompensatoriskt uppdrag beträffande de barn och elever som har sämre förutsättningar. Förskolan och skolan ska också ge varje flicka och pojke lika möjlighet att utveckla sin fulla potential som människa.

Prop. 2009/10:165, s. 229
Likvärdighet betyder inte likformighet eller att alla elever ska få lika mycket resurser. Likvärdighet upprätthålls av mål i skollag och läroplaner, betygskriterier, bestämmelser om minsta garanterad undervisningstid, ämnen, lärarbehörighet, särskilt stöd, överklagande samt tillsyn och kvalitetsgranskning. Likvärdighet innebär här att de fastställda målen kan nås på olika sätt beroende på lokala behov och förutsättningar. Kvaliteten i verksamheten ska dock ha lika hög nivå oavsett var i landet verksamheten bedrivs.

Prop. 2009/10:165 s. 276
Arbete med elevhälsa förutsätter vidare en hög grad av samverkan mellan elevhälsans personal och övriga personalgrupper samt att det finns kompetens att tillgå för detta arbete. I det individuellt inriktade arbetet har elevhälsan ett särskilt ansvar för att undanröja hinder för varje enskild elevs lärande och utveckling.

Prop. 2009/10:165, s. 367
Elever är olika och har olika behov. De har alla rätt till en likvärdig grundskoleutbildning. Därför måste skolan möta eleverna på olika sätt. Skolgången ska således anpassas efter varje elevs förutsättningar och behov. Denna anpassning får dock inte göras på ett sådant sätt att den kan leda till att elevernas möjligheter att knyta allsidiga kontakter inskränks. Inte heller får elevernas grundläggande rätt att tillhöra en fast grupp, en social gemenskap, inskränkas annat än om mycket starka skäl motiverar detta. Det är också av stort värde mot bakgrund av grundskolans fostrande uppgift att elever med olika bakgrund och skilda förutsättningar kan mötas i skolan.

Lgr 11[5], 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Förståelse och medmänsklighet
Skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Omsorg om den enskildes välbefinnande och utveckling ska prägla verksamheten. Ingen ska i skolan utsättas för diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller

[5] Förordningen (SKOLFS:2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet reviderades genom SKOLFS 2017:11 och ändringen trädde i kraft den 1 juli 2017. Bilagan till förordningen får tillämpas på utbildning som påbörjas efter ikraftträdandet och ska tillämpas första gången på utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2018. Skolinspektionen tillämpar den gamla lydelsen i denna kvalitetsgranskning, d.v.s. lydelsen före ändringen genom SKOLFS 2017:11.

annan trosuppfattning, könsöverskridande identitet eller uttryck, sexuell läggning, ålder eller funktionsnedsättning eller för annan kränkande behandling.

Lgr 11, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning
Undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den ska främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper.

En likvärdig utbildning innebär inte att undervisningen ska utformas på samma sätt överallt eller att skolans resurser ska fördelas lika. Hänsyn ska tas till elevernas olika förutsättningar och behov.

Lgr 11, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag
Skolans uppdrag är att främja lärande där individen stimuleras att inhämta och utveckla kunskaper och värden.

Skolan har i uppdrag att överföra grundläggande värden och främja elevernas lärande för att därigenom förbereda dem för att leva och verka i samhället.

En viktig uppgift för skolan är att ge överblick och sammanhang. Skolan ska stimulera elevernas kreativitet, nyfikenhet och självförtroende samt vilja till att pröva egna idéer och lösa problem. Eleverna ska få möjlighet att ta initiativ och ansvar samt utveckla sin förmåga att arbeta såväl självständigt som tillsammans med andra.

Lgr 11, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, God miljö för utveckling och lärande
Eleven ska i skolan möta respekt för sin person och sitt arbete. Skolan ska sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet och vilja och lust att lära. Skolan verkar i en omgivning med många kunskapskällor. Strävan ska vara att skapa de bästa samlade betingelserna för elevernas bildning, tänkande och kunskapsutveckling. Personlig trygghet och självkänsla grundläggs i hemmet, men även skolan har en viktig roll. Varje elev har rätt att i skolan få utvecklas, känna växandets glädje och få erfara den tillfredsställelse som det ger att göra framsteg och övervinna svårigheter.

Lgr 11, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 2.2 Kunskaper
Skolan ska bidra till elevernas harmoniska utveckling. Utforskande, nyfikenhet och lust att lära ska utgöra en grund för skolans verksamhet. Skolan ska erbjuda eleverna strukturerad undervisning under lärares ledning, såväl i helklass och enskilt.

Skolan ska ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola

- kan lära, utforska och arbeta självständigt och tillsammans med andra och känna tillit till sin förmåga.

Läraren ska

- ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande,
- stärka elevernas vilja att lära och elevens tillit till den egna förmågan,
- stimulera, handleda och ge särskilt stöd till elever som har svårigheter och
- organisera och genomföra arbetet så att eleven utvecklas efter sina förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga.

Lgr 11, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 2.3 Elevernas ansvar och inflytande

De demokratiska principerna att kunna påverka, ta ansvar och vara delaktig ska omfatta alla elever.

Alla som arbetar i skolan ska

- främja elevernas förmåga och vilja till ansvar och inflytande över den sociala, kulturella och fysiska skolmiljön.

Läraren ska

- utgå från att eleverna kan och vill ta ett personligt ansvar för sin inlärning och för sitt arbete i skolan och
- svara för att alla elever får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll samt se till att detta inflytande ökar med stigande ålder och mognad.

Lgr 11, 2.8 Rektors ansvar

Som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen.

Rektorn har ansvar för att

- skolans arbetsformer utvecklas så att ett aktivt elevinflytande gynnas.